

PASSAGES

AZ ORIENT PROJEKT MAGYAR-ÁZSIAI
KAPCSOLATTÖRTÉNETI PLATFORM ÉVKÖNYVE

orient-projekt.hu

GP

1. ÉVFOLYAM | 2023

Egyiptom • India • Japán • Kína • Koreai-félsziget • Mongólia

PASSAGES

Az Orient Projekt

Magyar-Ázsiai

Kapcsolattörténeti Platform

Évkönyve

PASSAGES

Az Orient Projekt
Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve

1. évfolyam

Budapest

2023

orient-projekt.hu

PASSAGES

Az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform Évkönyve
1. évfolyam | 2023

A *Passages* az Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform (OP) évkönyve. Kiadványunk elektronikus folyóirat formájában, *Open Access* rendszerben évente egyszer jelenik meg honlapunkon. Ennek megfelelően díjmentesen hozzáférhető, és a szerzők számára is díjmentes publikációs lehetőséget nyújt. A kéziratok benyújtásához segédlet szintén honlapunkon található.

Főszerkesztő, szerkesztésért felelős személy: NAGY ELEK

Szerkesztők: CSOMA MÓZES, GYARMATI JÁNOS, ISPÁN ÁGOTA LÍDIA, KIRÁLY ATTILA, SIPTÁR DÁNIEL, SZÁNTÓ IVÁN, SZILÁGYI ZSOLT

A lapszám szakmai szerkesztője: KIRÁLY ATTILA

A lapszám olvasószerkesztője: ISPÁN ÁGOTA LÍDIA

Grafikai terv: KIRÁLY ATTILA

Tördelés: MAHMOUDI-KOMOR JUDIT

Kiadó: Orient Projekt Magyar-Ázsiai Kapcsolattörténeti Platform
Eurázsia Központ

Az Orient Projekt fő támogatója a Pallas Athéné Domus Meriti Alapítvány

PADME

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS MERITI
ALAPÍTVÁNY

Felelős kiadó: NAGY ELEK

A kiadó székhelye: 2600 Vác, Donga u. 2.

Honlap: <https://orient-projekt.hu>

Kapcsolat: info@orient-projekt.hu

ISSN 2939-8592 (Online)

ISSN 2939-8584 (Nyomtatott)

DOI: <https://doi.org/10.59608/pas2023a000.00>

A kiadvány Spectral és Ambient betűtípussal, 210 × 297 mm méretben készült. A borítón: Elked Antal kocsijával (1899, Sanghaj. Opel Darracq, 1899-es modell). Fotó: Kiss Sándor gyűjteményéből.

©️ Ez a Mű a [Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi Licenc](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) feltételeinek megfelelően felhasználható.

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

NAGY ELEK: <i>Főszerkesztői előszó és köszönetnyilvánítások</i>	9
Egyiptom	
KIRÁLY ATTILA: <i>Egyiptom és Magyarország</i>	13
KIRÁLY ATTILA: <i>A magyarországi egyiptológia oktatás történetének vázlata</i>	47
KIRÁLY ATTILA, REZSABEK NÁNDOR: <i>Mahler Ede (1857–1945)</i>	69
India	
LÁZÁR IMRE: <i>A magyar–indiai kulturális kapcsolatok évszázadai</i>	76
BALDAVÁRI ESZTER: <i>Medgyaszay István (1877–1959)</i>	131
KELÉNYI BÉLA: <i>Schwaiger Imre (1868–1940)</i>	139
LÁZÁR IMRE: <i>Sóbbhá (Fori) Néhrú (1910–2001)</i>	145
LÁZÁR IMRE: <i>Tömöry Edith (1910–2001)</i>	155
Japán	
KISS SÁNDOR: <i>Elked Antal (1873–1942)</i>	166
KISS SÁNDOR: <i>Komor, George (1888–1976)</i>	177
KISS SÁNDOR: <i>Komor Izidor (1860–1942?)</i>	183
KISS SÁNDOR: <i>Komor Szigfrid (1863–1935)</i>	189
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Arthur (1850–1943)</i>	195
KISS SÁNDOR: <i>Kuhn Moritz Montague (1831–1901)</i>	201
KISS SÁNDOR: <i>Metzger Nándor</i>	205
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Nemeshegyi Péter SJ. (1923–2020)</i>	229
GULYÁS ZOLTÁN: <i>Szentgáli Antal (1868–1945)</i>	239
SZÉKÁCS ANNA: <i>Székácsné Vida Mária (1916–2000)</i>	251
Kína	
SALÁT GERGELY: <i>Kína és Magyarország</i>	267
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Ladányi László SJ. (1890–1965)</i>	299
SZILAS LÁSZLÓ SJ RENDTÖRTÉNÉS SZ NYOMÁN JTMR LEVÉLTÁR: <i>Szarvas Miklós SJ. (1890–1965)</i>	305

PASSAGES 1. ÉVFOLYAM (2023)

Koreai-félsziget

CSOMA MÓZES: <i>A Koreai-félsziget és Magyarország</i>	315
OSVÁTH GÁBOR: <i>Diák voltam Észak-Koreában. 1970–72</i>	337
CSOMA MÓZES: <i>Gróf Vay Péter élete és utazásai Koreában</i>	355

Mongólia

SZILÁGYI ZSOLT: <i>Mongólia és Magyarország</i>	367
KEMPF BÉLA: <i>A Szegedi Egyetem Könyvtárának Ligeti-hagyatéka</i>	407
SZILÁGYI ZSOLT: <i>Kara György (1935–2022)</i>	417
SZILÁGYI ZSOLT – ROTTÁR MÁTÉ: <i>Ligeti Lajos (1902–1987)</i>	425

Művészek

KELÉNYI BÉLA: <i>Boromisza Tibor (1880–1960)</i>	439
KELÉNYI BÉLA: <i>Csapek Károly (1904–1976)</i>	445

Életút

Medgyaszay István

1877–1959

BALDAVÁRI ESZTER*

* muzeológus, Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs
Központ. Email: baldavari.eszter@mma-mem.hu

Hivatkozás: Baldavari, E., (2023). Medgyaszay István (1877–1959). *Passages* 1:131–138.
<https://doi.org/10.59608/pas2023a005.00>

Medgyaszay István (szül. Benkó István) (Budapest, 1877. augusztus 23. – Budapest, 1959. április 29.) magyar építész, szakíró. Eredetileg Benkó István néven született 1877. augusztus 23-án Budapesten. Édesapja Benkó Károly kőműves, építész volt, édesanyja Kolbenheyer Kornélia. Bátyja, Gyula szintén építész lett. 1893 és 1896 között a budapesti Állami Ipariskola építészeti szakosztályán folytatta tanulmányait, majd id. Francsek Imre tervezőirodájában dolgozott. 1899-től a bécsi Képzőművészeti Akadémián Otto Wagner mesteriskolájának növendéke volt.

1902-ben átiratkozott a budapesti Műegyetemre. A Gellérthegyre tervezett Nemzeti Panteonnal elnyerte az Akadémia Gundel-díját, majd 1904-ben szerzett mérnöki oklevelet. 1904 és 1906 között népművészeti gyűjtőúton járt Erdélyben, az út során készült rajzai a Malonyai Dezső-féle „A magyar nép művészete” című többkötetes alkotásban jelentek meg.

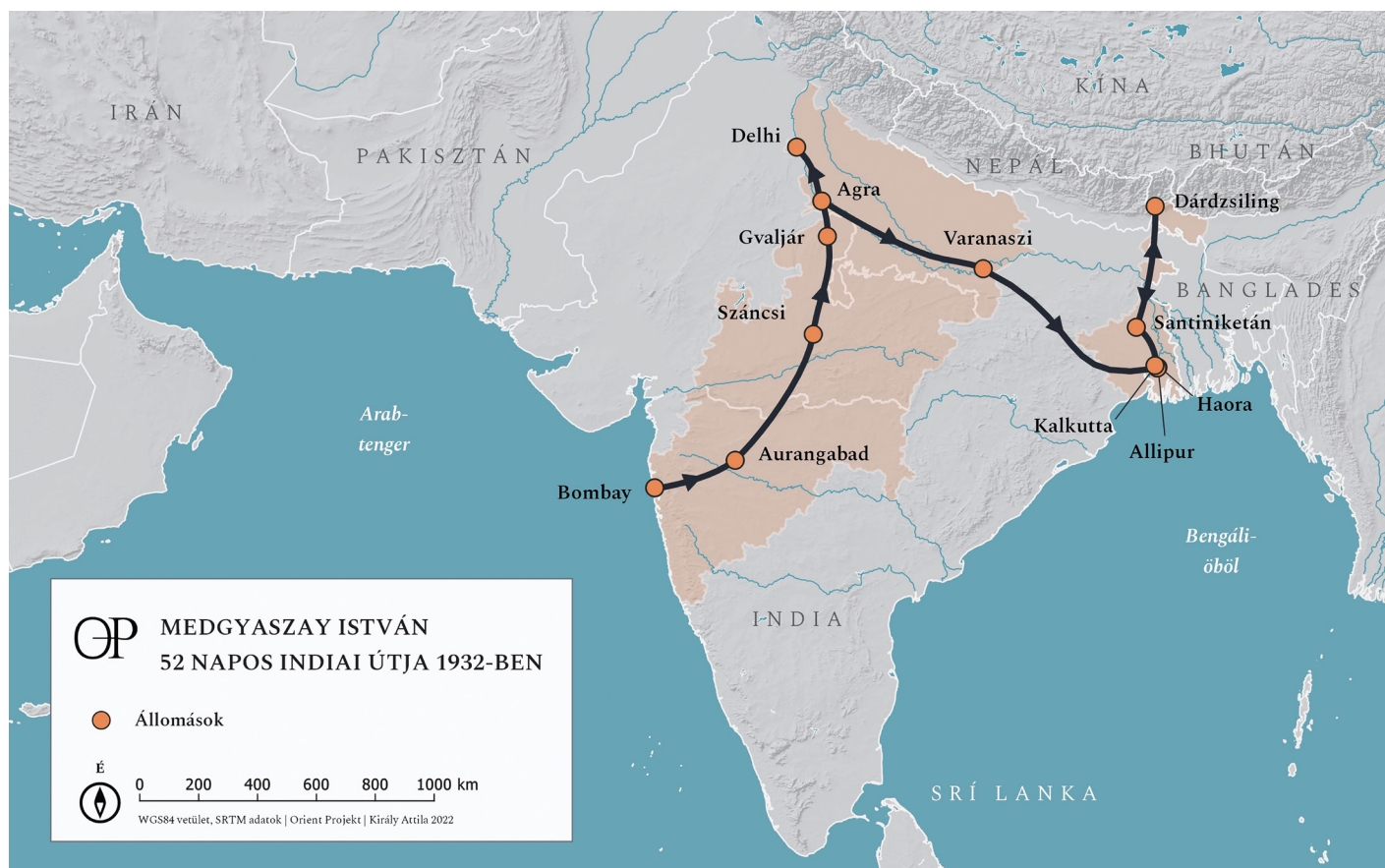
Ebben az időben vette fel anyai nagyanyja vezetéknévét, a Medgyaszay családnevet. Korszerű színházépületeinek megtervezése során több szabadalma jelent meg: a foglalat nélküli izzólámpa, a színházi ajtózárs és a vasbeton födém. Alkotóként a népi formaelemeket ötvözte a vasbeton építészettel, melynek művészi megformálását összekötötte a magyar nép ősi hagyományainak alkalmazásával. Ebben a témában hangzott el egyik legjelentősebb előadása *A vasbeton művészi formája* címmel az 1908. évi bécsi

Kollázs képei:

Balra: ld. a 2. képnél

Középen: ld. a 3. képnél

Jobbra: ld. a 8. képnél

1. kép.

Medgyaszay István 52 napos indiai útja 1932-ben. Térkép: Király Attila, Orient-Projekt.

VIII. Nemzetközi Építészeti Kongresszuson. 1911-ben a Nílus-menti ókori emlékeket tanulmányozta Egyiptomban és Szudánban, az első világháború idején pedig önként jelentkezett frontszolgálatra. A háború ideje alatt nősült meg. Feleségétől, Martinovich Gabriellától három lánya született: Margit, Ilona és Gabriella. Az 1916-ban Lembergben (Lviv), majd a Margitszigeten is megrendezett hadikiállítás pavilonjainak megépítéséhez Medgyaszay csupán fát és kátránypapírt használhatott.

Az 1920-as években születtek meg keleties hangulatú alkotásai: a távol-keleti formákat mutató mátraházi Turistaszálló és a Kisfaludy Társaság által Greguss-díjjal kitüntetett Baár-Madas Református Leánynevelő Intézet és Líceum. Keleti érdeklődése műegytemi magántanárként is megmutatkozott, „A magyar parasztság népi építészete” című óráin gyakran az indiai és perzsa építészetre hivatkozott. 1932-ben a Magyar Indiai Társaság társelnökeként ellátogatott Indiába, hogy tanulmányozza a helybeli építészetet és művészetet. 1927-től tanított a Műegytemen. A második világháború után bekövetkezett politikai változások következtében 70 éves korában is dolgoznia kellett a VÁTI-ban, a KÖZTI-ben, végül a MEZŐ-IPARTERV-ben. Munkaviszonyát csupán 1959 tavaszán szüntették meg, és rövid idővel nyugdíjazása után, április 29-én hunyt el Budapesten.

Indiai útja

A két világháború között, amikor csökkentek az építészeti megbízások lehetőségei, a turanista gondolatok megerősödésével számos építész a keleti művészet felé fordult inspirációs forrásért. Ezen kívül a keleti kapcsolatok kiépítésének vágyával új területen reménykedtek megbízásokban. Így történt ez Medgyaszay István esetében is, aki már az 1920-as években

foglakozott az indiai építészettel. Medgyaszay figyelmét Zajti Ferenc festő, orientalista hívta fel egy bombay-i mérnökre, Merwanji Framjira, aki nek közbenjárására Medgyaszayt egy múzeumépület megtervezésével bízták meg. Az építész 1929-ben még Budapesten készítette el az Irán-Turáni Testvériség Múzeumának terveit a megkapott telekadatok alapján. Az épületet – amely végül nem valósult meg – eredetileg egy régi romos párszi tűztemplom helyére szánták. Medgyaszay ezért nem a falak lebontásával, hanem azok beépítésével képzelte el a múzeum kialakítását tiszteletet adva az egykori szakrális helynek.

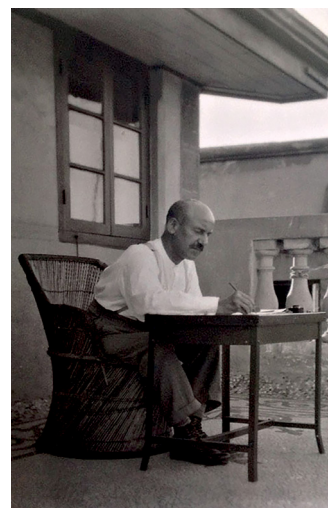
1931-ben aztán az indiai mérnök ellátogatott Budapestre, ahol megegyeztek Medgyaszayval, hogy Bombayben (ma Mumbai) folytatják a munkát. Medgyaszay István végül 1931 karácsonyán indult el Indiába, és 1932. január 19-én ért Bombaybe, ahol a Taj Mahal Hotelben szállt meg kezdetben. Indiában töltött ideje alatt, fennmaradt feljegyzései szerint Bombayben végzett kutatásokat a Cama Institute Library-ben és a Royal Asiatic Society könyvtárában, ahol az indiai építészetet tanulmányozta és hindí nyelven is tanult. A Medgyaszay Családi Emlékhelyen fellelhető teljes, Indiára vonatkozó anyag dokumentumai által pontosan rekonstruálhatók Medgyaszay indiai tartózkodásának legfőbb állomásai, amelyet elsőként e sorok szerzője dolgozott fel 2017-ben.

Ellátogatott a Sir J. Jeebhoy által 1856-ban alapított School of Artba, 1932. március 22-én pedig elindult ötvenkét napos, tizenegy helyszínt bejáró körútjára. Járt Aurangabadban, Gvaljában, és útközben ellátogatott a száncsi sztúpához is. Varanaszi után Kalkuttába utazott, ahonnan csillagtúra-szerűen tett utazásokat Allipurba, Sántinikétanba és Dárdzsilingbe, ahol Kőrösi Csoma Sándor sírjánál is járt. ántinikétanban Rabindranáth Tagór bengáli költő által alapított művészeti iskolába, ahol Germanus Gyula is megfordult. Ez a látogatás volt talán a legnagyobb hatással az építészre, aki számos tudóssal és művésszel találkozott a világ minden tájáról. Erre így emlékezett vissza: „Itt magasabb rendű szellemi és lelki élet virágzott ki az ősi indiai művelődés földjén. Felejtethetlen hangulatok, képek, bölcs tanulságok az egész életemre.”

Miután visszatért Bombaybe, 1932. május 13-án a Royal Asiatic Societyben tartotta meg angol nyelvű előadását „Az építészet evolúciója” címmel. Az építész munkáját távollétében itthon a kormányzó is elismerte, a II. osztályú Magyar Érdemkeresztrel való kitüntetéséről a Magyar Országos Tudósítóban olvashatunk.

Medgyaszay István hazatérése előtt Indiából Londonba ment, ahol határidőnaplója szerint Stein Auréllal együtt hivatalosak voltak egy megbeszélésre. Mivel a MTA Keleti Gyűjteményének könyvtárában megtalálható 1931–1932-es Stein Aurél-napló töredékei csupán 1931. november 1. és 1932. április 20. közötti bejegyzéseket tartalmaznak, sajnos nem derül ki, hogy mi lehetett a londoni találkozó tárgya.

A Medgyaszay Családi Emlékhelyen fellelhető gazdag dokumentum- és tervanyagon kívül fényképeket is őriz a gyűjtemény. Egy titokzatos, Bombayben készült családi fénykép és két színes akvarell terv újabb fejezetet nyitott a Medgyaszay-kutatásban 2018-ban.

2. kép. Medgyaszay István mumbai szállásán munka közben, 1932 (Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)

India első építésznőjének tervei Budapesten

A Medgyaszay Családi Emlékhely őrzi az utazással kapcsolatos dokumentumokat: terveket, fotókat, leveleket. A kutatás során talált két színes beazonosíthatatlan akvarellen található szignók alapján a tervező nem más, mint India első hivatásos építésznője, Perin Jamshedji Mistri. 1913-ban született Bombayben egy jómódú párszi család legidősebb leánygyermeként, aki gudzsarati párszi nevelésben részesült, majd a Mumbaitól 250 km-re fekvő Panchganiban működő Miss Kimmin's High Schoolban tanult. 10 éves korában Angliába ment, ott fejezte be középfokú tanulmányait a Croydon High Schoolban. Tanulmányai befejeztével visszatért Mumbaiba, ahol édesapja kívánságára a J.J. School of Art képzőművészeti akadémián tanult építészetet Claude Betley-nél. 1936-ban szerzett építési oklevelet elsőként az indiai építésznők között. Minthogy Indiában még nem létezett építészeti bizottság, a Royal Institute of British Architects-nél (RIBA) jegyezték be. 1937-ben csatlakozott apja építészeti irodájához, a Ditchburn, Mistri & Bhedwarhoz.

Perin első munkája a Behramji Karanjia számára tervezett Shangri-la-villa volt a Carmichael Roadon. Építészete nagy hatással volt Claude Betley építész professzor, aki Le Corbusier híveként a funkionalista építészet alapeszméit népszerűsítette diákjai körében. 1948-ban épült a – ma felújítás alatt álló – St Stephen katolikus templom Mumbai Cumballa Hill negyedében, amelynek pillérvázás szerkezetének köszönhetően kialakított parkolója újdonságnak számított akkoriban. A Siemens és a Khatau család együttműködéséből létrejött cég megbízásából 1958-ban épült a Cable Corporation of India vasbetonvázás gyárépülete, amely akkoriban a leghosszabb pillér nélküli áthidalással tervezett csarnoképületnek számított.

Az 1970-es években a Bombay Scottish School bővítésével bízták meg, s ekkoriban tervezte a Ganges Printing Inks gyárépületét is. Az Indiai Építőművészek Intézetének titkáraként tevékenykedett, s fontos volt számára a nők jogainak érvényesítése: részt vett a Soroptimist International Club megalapításában, ahol a különféle szakmában dolgozó nők segíthették egymást. Közel ötven éven át dolgozott építészként családi vállalkozásukban mielőtt 1989-ben elhunyt.

Nyilatkozatok

Adatelérhetőségi nyilatkozat. A szerző megerősíti, hogy a mű eredményeit alátámasztó kutatási adatokat a tanulmány tartalmazza.

Összeférhetetlenségi nyilatkozat. A szerző nyilatkozik, hogy összeférhetetlenség nem áll fenn.

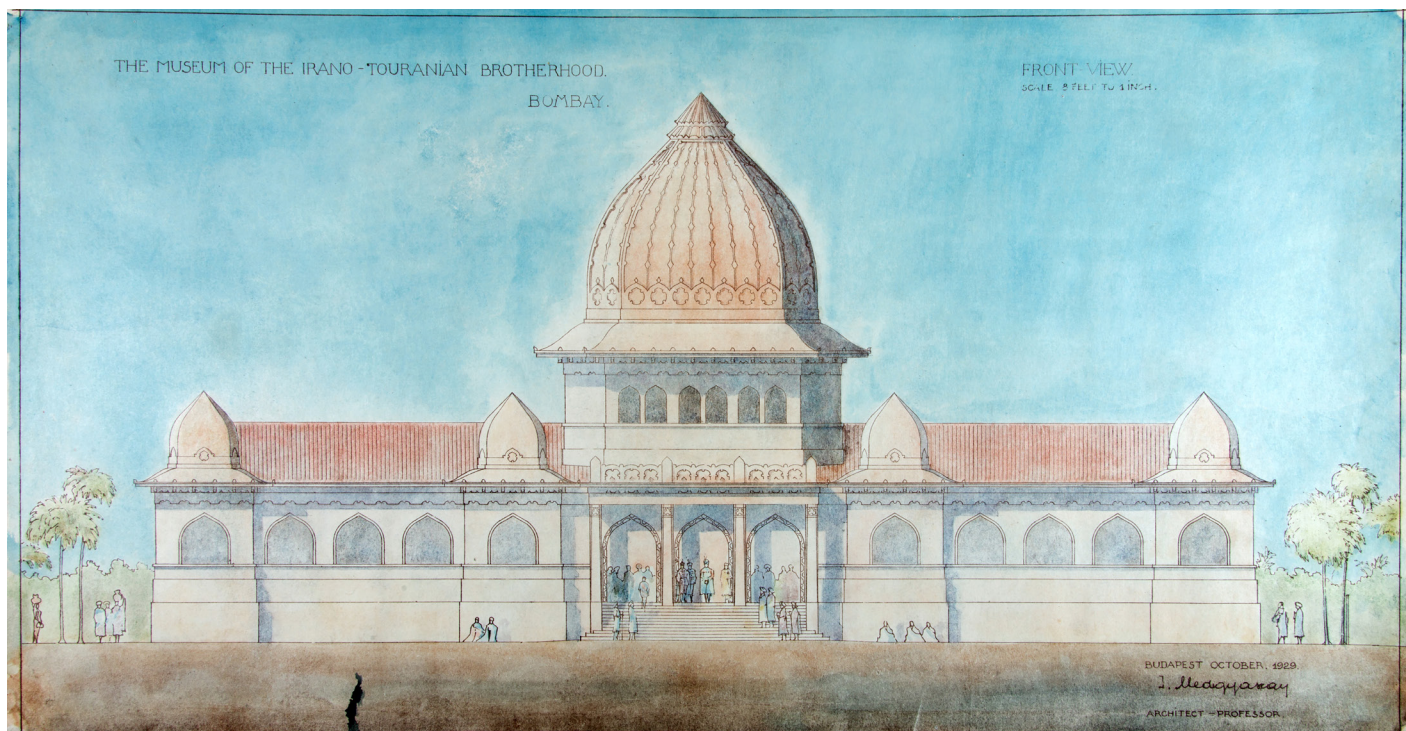
Szerzői jogi nyilatkozat. Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licenz feltételeinek megfelelően felhasználható. (© CC BY-NC-ND 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Alapvető szakirodalom, források

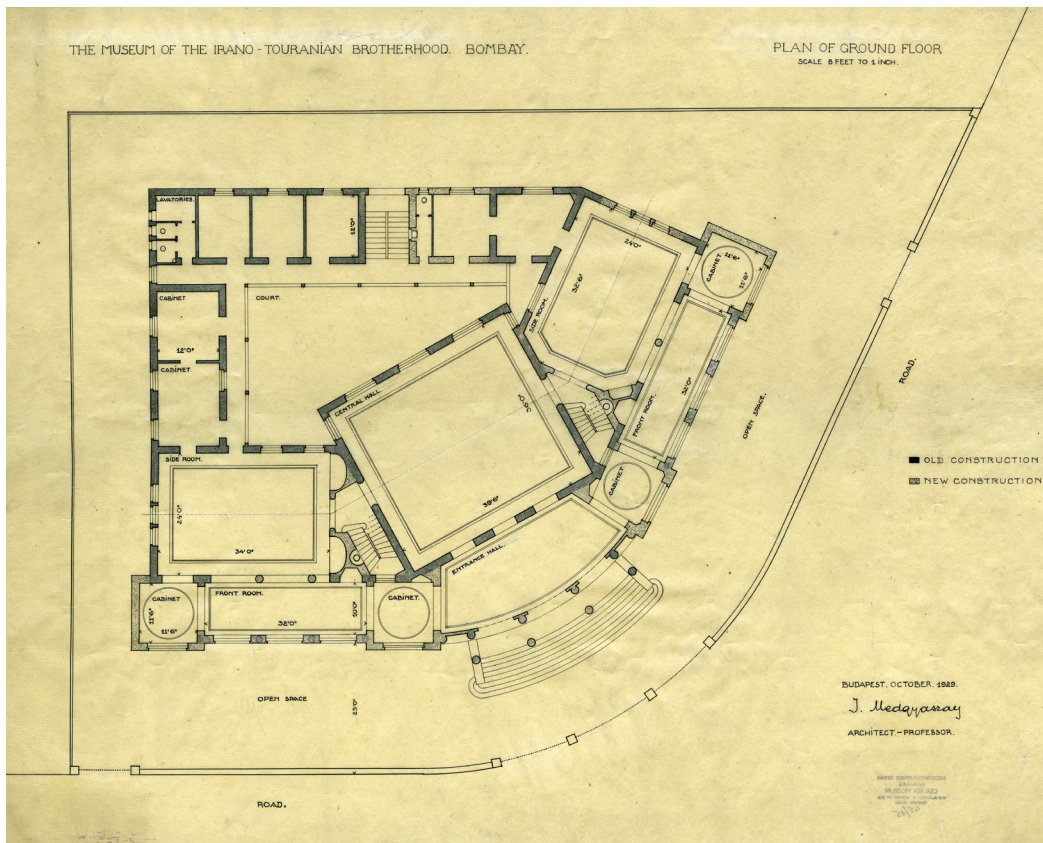
- Baldavári, E., (2020). A locska Sédtől Sanghajig, Veszprém és Kína építészeti kapcsolatai a 19–20. század fordulóján, *Magyar Építőművészet* 5, 57–61.
- Baldavári, E., (2021). A Zsolnay kút állatfejes vízköpője. *Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ* [Hozzáférés: 2021. 11. 21.] <https://memmdk.hu/cikkek/a-honap-mutargya/a-zsolnay-kut-allatfejes-vizkopoje>
- Baldavári, E., (2019). „Fontos, nagyszabású, örökre felejthetetlen műveket és jelenségeket láttam.” Keleti hatások Medgyaszay István építészetében. In: Magyar Művészeti Akadémia, *Medgyaszay István emlékkonferencia, 2017. szeptember 20.* Budapest: MMA Kiadó Nonprofit Kft., 223–242.
- Baldavári, E., (2021). Individuum és következetesség: Perin Jamshedji Mistri építészete és eredeti rajzai Budapesten. *Építészforum* [Hozzáférés: 2021. 11. 21.] <https://epiteszforum.hu/individuum-es-kovetkezetesseg-perin-jamshedji-mistri-epiteszete-es-eredeti-rajzai-budapesten>
- Cholnoky, J., (1900). *A sárkányok országából*, Budapest: Franklin-Társulat
- Desai, M., (2019). *Women architects and modernism in India narratives and contemporary practices*. London: Routledge
- Dogramaci, B., Lee, R., (2019). Refugee Artists, Architects and Intellectuals Beyond Europe in the 1930s and 1940s: Experiences of Exile in Istanbul and Bombay. *Architecture Beyond Europe* 14–15. [Hozzáférés: 2021. 11. 21.] <https://doi.org/10.4000/abe.5949>
- Mistri, M. J. P., (1986). Descendant of Master Builders – Excerpts from an interview with Smita Gupta. In: Gupta, S., Kagal, C., szerk. *Vistāra - The Architecture of India, Catalogue of the Exhibition*. The Festival of India, 222–226. [Hozzáférés: 2023. 01. 17.] <https://architexturez.net/doc/az-cf-166225>
- Lindgren, P., (2019). Resurrecting a forgotten architect. *Himal Southasian*, október 7. [Hozzáférés: 2023. 01. 17.] <https://www.himalmag.com/resurrecting-a-forgotten-architect/>
- Keserü, K., (1995). Magyar-indiai építészeti kapcsolatok. *Néprajzi Értesítő* 77, 167–182.
- Potzner, F., (2004). *Medgyaszay István. Az építészet mesterei*. Budapest: Holnap Kiadó
- Somaya, B., Mehta, U., (2012). *Women in Architecture 2000Plus*. [Hozzáférés: 2021. 11. 21.] <http://www.thehacarfoundation.org/perinmistri.html>
- Woods, M. N., (2017). *Women Architects in India Histories of Practice in Mumbai and Delhi*. London: Routledge, 21–27.

3. kép. A sántinikétani iskola művészeti tagozatának egyik új épülete, 1932
(Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)

4. kép. A Mumbaiba tervezett Irán-Turáni Testvériség Múzeum homlokzati terve, 1929
(Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)

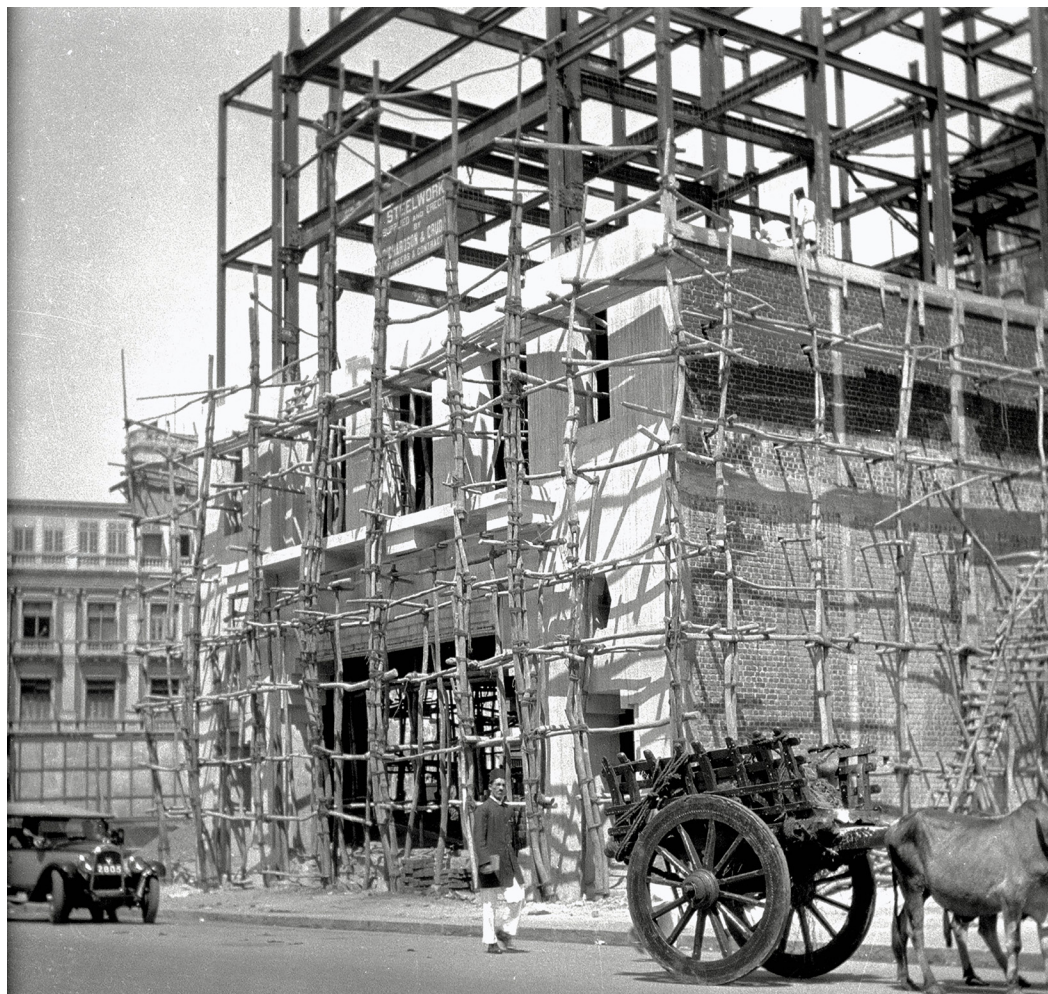

5. kép.

A régi tűztemplom falainak megtartásával kialakított múzeum alaprajza, 1929
(Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)

6. kép. A száncsi sztúpa déli kapuja melletti vedika részlete a tórana nélkül, 1932
(Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)

7. kép.

Bambuszrudakkal felállványozott épület, Medgyaszay István fotója, 1932
(Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)

8. kép. A Taj Mahal főhomlokzata 1932-ben

(Fotó: Medgyaszay Családi Emlékhely, Baldavári Eszter, 2022)